

CITEVA PRECIZARI ȘI INTREGIRI ÎN LEGĂTURĂ CU BIO- ȘI ERGOGRAFIA LUI IOAN PIUARIU-MOLNAR (1749—1815)

dr. I. Spielmann, Z. Szökefalvi-Nagy, M. Spielmann

Cercetările arhivistice din ultimele trei decenii au adus contribuții noi, de cea mai mare importanță, cu privire la activitatea medicală, cărturărească și social-obștească a lui Ioan *Piuarium-Molnar*, una din figurile de seamă ale Școlii ardelenne.

Din propria mărturisire a lui I. *Piuarium-Molnar* și din datele de arhivă știm că și-a început activitatea de oftalmolog empiric în Transilvania și Banat. În jurul anului 1770 (1), obține diploma academică de magistru în oculistică la Universitatea din Viena, la 24 octombrie 1774 (2), iar în anul 1778 participă timp de 8—9 luni la un curs de perfecționare la Viena, organizat pentru chirurgii orașelor cu o durată de 11 luni, în scopul de a însuși „medicina mai avansată” a vremii, adică „întreaga chirurgie” și în același timp medicațiile interne necesare în tratamentul bolilor de ochi (3). Dar nu există nici un document care să ateste că în urma acestor cursuri el ar fi obținut și calificarea de magistru în chirurgie. În ciuda acestui fapt, recent, M. *Popa* repetă teza depășită, cum că I. *Piuarium-Molnar* n-ar fi fost numai magistru în oculistică, ci și magistru în chirurgie (4). Împotriva unei astfel de aserțiuni putem invoca printre altele faptul că nu cunoaștem nici un act oficial sau particular, pe care I. *Piuarium-Molnar* să-l fi iscălit altcumva decît „Augenarzt”, „Királyi Szemorvos”, „Oculista”.

Același autor — într-o monografie de altfel foarte reușită — interpretează în mod eronat afirmația lui I. *Piuarium-Molnar* din memoriul său scris în anul 1776, în care oculistul arată că primul său dascăl a fost un „doctor grec” (griechischen Doktor). M. *Popa* înclină să creadă că acest maestru ar fi putut fi un medic grec stabilit la Sibiu, sau într-un alt oraș al Transilvaniei „dotat cu o practică îndelungată” (5). Dar — așa cum a insistat V. L. *Bologa* în mai multe lucrări — în terminologia ardeleană a secolului al XVIII-lea noțiunea de „Görög herelő orvosok” (griechischen Doktor) a fost sinonimă cu cea de chirurg empiric ambulant, provenit din Peninsula Balcanică. Maestru lui *Piuarium* în chirurgia oculară nu putea fi un medic titrat, din simplul motiv, că în această perioadă, *doctorii în medicină din Transilvania nu practicau chirurgia*. În schimb, cu totul îndreptățită pare remarca lui *Popa* că, I. *Piuarium-Molnar* a obținut stipendiul imperial, despre care însuși amintește, nu în anul 1773—74 ci cu ocazia specializării sale din anul 1778 (6), căci în această perioadă nu mai era un oculist empiric puțin cunoscut, ci o personalitate de vară care va deveni curînd „oculist al Marelui Principat al Transilvaniei”.

În ceea ce privește activitatea sa oficială de medic al „săracilor”, obligație oficială a lui *Piuarium*, cercetările recente au arătat că medicul român a îngrijit cu deplin devotament „lumina ochilor” sărăcimii ardelenne, printre care și a țaranilor români, fapt atestat între altele și de raportul său oficial din anul 1786. Este vorba de un tabel amănunțit al bolnavilor săi în număr de 101 (7), dintre care 44 au fost operați, restul tratați medi-

camentos. În tabel sînt semnalate 98 de cazuri vindecate, 2 cu rezultate parțiale și 2 aflate încă sub tratament. Printre cazurile operate domină cataractele. Dar oculistul român intervine chirurgical și în cazurile de ulcere ale corneei, ale irisului, în pterigioane, în tumori palpebrale, în supurații ale camerei anterioare a ochiului etc. În schimb, aplică tratament conservator în opacifieri corneene, în irite acute, în inflamația căilor lacrimale, în oftalmii etc. Bolnavii tratați de el, proveneau din toate categoriile sociale nevoiașe: soldați, studenți, mici funcționari, țărani, meșeriași, copii din orfelinate. Circa 25 % dintre bolnavii săi purtau nume românești, majoritatea lor originari din orașele Sibiu, Brașov și satele din împrejurimea acestora.

Noile cercetări arhivistice au adus și o serie de lămuriri prețioase în legătură cu activitatea didactică a lui *Piuaru-Molnar*, desfășurată la Liceul medico-chirurgical din Cluj. Numit profesor de oculistică la 27 I 1791, el solicită ca prelegerile programate pentru lunile de vară (iunie—august), să fie efectuate în lunile de iarnă (noiembrie—ianuarie). Cererea este onorată și cursurile sale se țin în lunile de iarnă pînă în anul 1807. Publicăm în cele ce urmează argumentația memoriului oculistului român — inedit pînă acum — din 27 mai 1791, prin care solicită reprogramarea prelegerilor, deosebit de caracteristică sub aspectul crezului său iluminist. *Piuaru-Molnar* consideră că lunile de vară sînt improprii învățămîntului oculistic, căldura cauzînd în 3—4 zile alterarea ochiului de cadavru. În acest chip, localizarea nervilor, a arterelor și venelor subtile din ochi pot fi cu greu demonstrate unor studenți începători, care astfel și-ar putea forma idei confuze. Deoarece și profesorul de anatomie de la Liceul din Cluj (Joseph Laffer) și-a fixat la rîndul său prelegerile de anatomia capului în aceeași perioadă — arată *Piuaru-Molnar* — studenții în oculistică audiînd paralel prelegerile sale și cele despre structura ochiului, vor putea obține un progres mai vădit în specialitatea lor. În fine, lunile de iarnă se dovedesc mai potrivite și modeștilor chirurghi ai orașelor și comunităților, la rîndul lor obligați să audieze aceste cursuri, deoarece reținerea lor la Cluj în lunile de vară ar dăuna muncii lor profesionale, căci și îmbolnăvirile sînt mai frecvente în această perioadă. Totodată, acești chirurghi cu un venit modest, vor fi privați de posibilitatea de a-și prelucra pămînturile, atît de necesar existenței lor de toate zilele. De aceea, — conchide *Piuaru-Molnar* — ar fi de dorit ca prelegerile să fie programate în lunile de iarnă, cînd chirurgii orașelor și studenții în chirurgie își vor putea însuși materialul cu „cugetul mai liniștit și cu o sîrguință mai mare“ (8).

În ce privește programul prelegerilor lui *Piuaru-Molnar*, despre care nu avem date nemijlocite, ne putem orienta pe baza afirmațiilor sale din lecția inaugurală, „*Paraenesis ad auditores*“ (1793), în care accentuează că, va preda patologia oculară după metoda „folosită de foarte vestitul și prea înălțatul profesor *Plenck* în cartea sa despre boalele ochilor“, dar în același timp va adăuga și cunoștințele sale, „pe care le-am verificat în practica multor ani“ (9) — spune el.

Oculistul român se referă la bine cunoscuta lucrare a profesorului vienez Joseph *Plenck*: „*Doctrina de morbis oculorum*“, apărută la Viena în 1777, reeditată în 1783 și tradusă în limbile germană, portugeză, en-

gleză, japoneză înoă din timpul vieții autorului. *Plenck* expune în tratatul său cca 119 afecțiuni oculare și tratamentul lor. Bolile sînt prezentate în ordine anatomică (afecțiuni ale palpebrelor, ale căilor lacrimale, ale conjunctivei, ale corneei, ale globului ocular, ale cristalinului, ale retinei etc.). Autorul are unele idei întrutotul juste, despre tulburările de refracție și cele de acomodare, introduce cele mai moderne metode chirurgicale din vremea sa, iar în anexa lucrării sale redă cca 150 rețete. Alegînd tratatul lui *Plenck*, drept manual de bază al învățămîntului său oftalmologic, I. *Piuarium-Molnar* s-a dovedit a fi la înălțimea exigențelor științei epocii sale.

★

Recentele studii care s-au ocupat cu călătoriile oculistului român în Principatele Române, au amintit doar fără să analizeze, raportul său despre situația din Moldova în anul 1807, deși el cuprinde o serie de date valoroase despre starea de spirit din Moldova din acel timp (10). Staționarea unor trupe străine pe teritoriul Moldovei, sechestrările militare, înrolarea forțată la muncă a populației, mai ales a țăranilor, a nemulțumit nu numai pe cei atinși, dar a lezat și interesele economice ale boerimii și burgheziei orașelor. În ciuda faptului că recolta anului 1807 a fost imbelșugată, în urma sechestrării grînelor de către armatele străine, populația a suferit consecințele grele ale acestui act samavolnic, iar exportul fărăi a scăzut considerabil. Față de domnitorii fanarioți și de politica lor externă, opusă intereselor țării, adevărații patrioți s-au manifestat profund nemulțumiți. Datele cuprinse în acest memoriu, coroborate cu celelalte informații, privind legăturile oculistului ardelean cu cercurile intelectuale din Țara Românească și Moldova, se încadrează perfect în preocupările iluministe ale cărturarului român, I. *Piuarium-Molnar*.

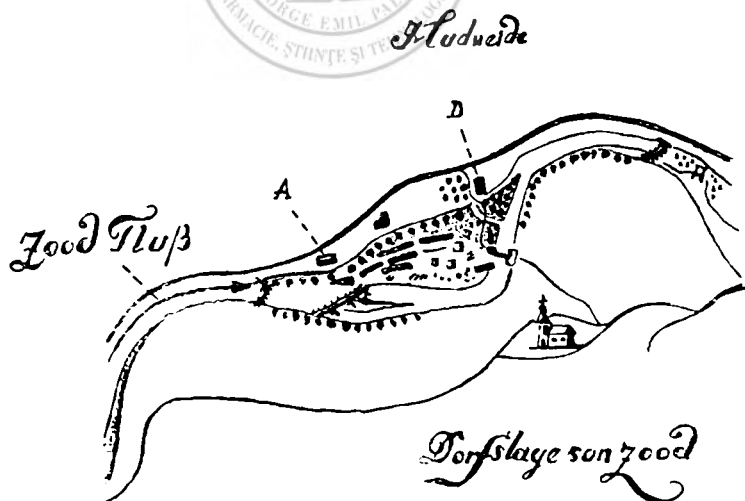

Fig. nr. 1: Schița amplasării manufacturii de la Sadu.
A = manufactura lui I. *Piuarium-Molnar*; D = moara din Heltau.

Fără a avea intenția de a aborda problema manufacturii textile — prima întreprindere capitalistă de acest gen din Transilvania, întemeiată de I. *Piuariu-Molnar* la Sadu — reproducem în anexă schema hărții întocmită în 1801 de oficialitățile sibiene despre amplasarea acesteia, căci ea aruncă o lumină vie asupra așezării topografice a manufacturii, astăzi inexistente (11).

Sosit la redacție: 26 martie 1977.

Bibliografie

1. Arhiva de stat din Bpesta. Gub. Trans. in Politicis. Document nr. 362/1776; 2. idem; 3. ibidem. Document nr. 3934/1777; 4. *M. Popa*: I. *Molnar-Piuariu*. Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1976, p. 69; 5. ibidem, p. 27—28; 6. ibidem, p. 31; 7. Arhiva de stat Bpesta. Gub. Trans. in politicis. Document nr. 11876/1786; 8. ibidem. Document nr. 5245/1791; 9. Citat după *V. L. Bologa*: Studii de istoria medicinei. Cluj, 1968. p. 61—67; 10. Arhiva de stat dn Bpesta. Fond. Presidalia. F. 37 Doc. nr. 537.1807; 11. Ibidem. Gub. Trans. in politicis. Document nr. 2859.1802.

Clinica medicală nr. 2 (cond.: prof. dr. A. Horváth doctor-docent) și Disciplina de biofizică (cond.: șef lucrări dr. I. Nicolaescu doctor în fizică)
a I.M.F. Tîrgu-Mureș

VALOAREA DIAGNOSTICĂ A UNUI SEMN (TEST): POSIBILITĂȚI DE CALCULARE PRIN TEORIA MULȚIMILOR ȘI DIAGrame VENN

dr. E. Olosz, N. Voloc, dr. Șt. Monoki

Valoarea diagnostică a unui semn (test) depinde de două calități distincte: sensibilitatea și specificitatea lui. Prin sensibilitate se înțelege probabilitatea cu care semnul apare (testul e pozitiv) în prezența bolii față de care se cercetează valoarea lui diagnostică. Prin specificitate noi înțelegem probabilitatea cu care prezența semnului implică și pe cea a bolii. De exemplu VSH-ul accelerat e un semn sensibil, dar nu e specific în febra reumatică; dimpotrivă eritemul anular e foarte specific pentru această boală — de oarecare nu apare în nici o altă afecțiune — dar nu e de loc sensibil, fiindcă apare într-un procent relativ scăzut al cazurilor de febră reumatică.

În lucrările precedente (1) am arătat că sensibilitatea și specificitatea unor semne sau teste pot fi studiate (bineînțeles pe loturi reprezentative și suficient de mari ca număr) cu ajutorul unor diagrame Venn concepute de noi, prin metode ale teoriei mulțimilor. Noi folosim de ani de zile această metodă în cercetarea valorii diagnostice a unor semne ECG. de hipertrofie ventriculară.

Revenirea asupra unor probleme de metodologie parțial publicate se justifică prin faptul că între timp, într-un număr al revistei americane *N. Engl. J. Med* — consacrat aproape în întregime unor metode matematice moderne utilizate în cercetări clinice — într-un articol de fond, redactat de *Barbara Mc Neil* și coaut. (2), sînt expuse posibilitățile de cercetare a sensibilității și specificității unor teste (semne) pe o altă cale matematică (matricea decizională) și din care reiese că această școală înțe-